

УДК:378.126:316

Тетяна Купрій

ORCID iD 0000-0002-7305-5411

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри філософії,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2,
04053 Київ, Україна, t.kuprii@kubg.edu.ua

Світлана Щудло

ORCID iD 0000-0002-5038-5290

доктор соціологічних наук, професор,
завідувач кафедри правознавства, соціології та політології,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24,
82100 Дрогобич, Україна, svitlana.shchudlo@gmail.com

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ СОЦІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ «ВИКЛАДАЧ ОЧИМА СТУДЕНТІВ»

У статті висвітлено питання історичної тягlosti проведення соціологічних опитувань щодо оцінки студентами особистісних і професійних якостей викладачів у контексті педагогічного, соціологічного, управлінського вимірів та крос-культурних емпіричних досліджень. Акцентовано увагу із залученням результатів дослідження «Викладач очима студентів» на проблемі характерних особливостей дослідження певних країн в певних історичних епохах. Продемонстровано процес трансформації форм опитування задля з'ясування суті ідеального викладача. В організаційному плані висновки дослідження будуть корисними для педагогів й адміністративного корпусу, які спонукатимуть викладача до самовдосконалення.

Ключові слова: анкетування; викладачі; опитування; студентство; якість освіти.

<https://doi.org/10.28925/1609-8595.2019.4.2631>

Вступ. Якість навчальної роботи викладачів є багатогранним процесом, який складається з багатьох складових, в тому числі кваліфікації викладача, його особистісних якостей, ступеня сприйняття його студентами і предмету в цілому. Від того, наскільки цей педагог відповідає студентам, залежить ефективність навчального процесу, наскільки високим є рівень професійної майстерності педагога, – кінцевий результат навчального процесу. У свою чергу, розвиток педагогічної майстерності викладача тісно корелює з його ставленням до себе, вимогами до своєї діяльності, особистісними якостями. Тому, оцінка діяльності професорсько-викладацького складу – це одна з найважливіших оцінок якості освітнього процесу у ЗВО.

Саме тому знову виник інтерес до такого роду досліджень, специфіка яких визначається тим, що вони спрямовані не тільки на пошук адекватних критеріїв рейтингової оцінки викладачів студентами, але також і на отримання інформації, важливої з точки зору ідентифікаційних процесів, які є типовими для сучасної вищої школи. На основі вивчення наукових досліджень Г. Андрущак, Я. Болюбаша, І. Зварич, М. Ефрік, Х. Марша, Л. Роче, Г. Стрікленда та інших проведено аналіз принципу педагогічного діагностування ефективної організації навчально-виховного процесу.

Мета статті – проаналізувати процес становлення методики соціологічного опитування «Викладач очима студентів» як механізму моніторингу навчально-виховного процесу.

Історія соціологічного опитування «Викладач очима студентів». Участь студентів у системі забезпечення якості вищої освіти в сучасній Європі – звичне явище. Проблема залучення студентів до оцінювання якості освіти є багатогранною та потребує подальшого аналізу як з позицій змісту, так і методів дослідження.

У світовій практиці вперше було застосовано опитування студентів Гарвардського університету у 1920-х рр. (McKnightetal, 2005, p. 118). З 1950-х років оцінка праці викладачів студентами була повсюдно запроваджена у практику американських ВНЗ, в 1970-х – в діяльність європейських ВНЗ. Дослідження на основі аналізу анкет, в яких студентам пропонувалося анонімно оцінити професійні та особистісні якості викладачів, стали проводитися в США в 60-і роки минулого століття. Поступово такі дослідження прийшли і до вітчизняних вишів, оскільки усвідомлення дійсного стану речей, що складається в системі ролівої взаємодії викладача і студента, неможливо виявити без урахування основних тенденцій розвитку масової свідомості (Жабенко, 2019, с. 27).

У США опитування якості освіти це – оцінювання педагогічної діяльності викладачів студентами

(SEF – *student evaluation of faculty*) у закладах вищої освіти. В умовах реформування вищої освіти досвід США почали використовувати у закладах вищої освіти Російської Федерації, країнах Західної Європи, Африки та Південно-Східної Азії. Саме тому вивчення дидактичної та методичної літератури з питань оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів США та впровадження основних засад дослідження у вітчизняних закладах освіти сприятиме якості викладання навчальної дисципліни та модернізації вищої освіти України. Зокрема, такі фактори, як компетентність педагога, навички спілкування, відносини, сприйнятливість та належне використання гумору позитивно співвідносяться зі студентськими рейтингами (Koshmanova et al, 2007, p. 223).

Питання цілей оцінювання у науковому полі досліджують через функції визначення якісного рівня знань: розвиваючу, навчаючу, стимулюючу, контролюючу, виховну, активізуючу, перевіряючу, закріплюючу, корекційну, дисциплінуючу, діагностичну, констатуючу, караючу, заохочуючу. Підбір і вивчення матеріалу, опрацювання даних, які характеризують якість викладання навчального курсу в закладах вищої освіти окреслює інформаційну функцію системи оцінювання викладачів. Підкреслимо, що використовувати її особливо актуально в умовах кредитної системи, коли студенти самостійно формують індивідуальні навчальні плани, визначають набір і послідовність вивчення більшості курсів. Мотиваційна функція пов'язана з тим, як впливає інформація оцінювання якісного рівня знань викладачів США студентами на самих педагогів. Діагностування якісного рівня мотивує педагогів краще готуватися до викладання навчального предмета, логічно і ґрунтовно його пояснювати, використовувати новітні технології у процесі навчання, об'єктивно здійснювати оцінювання якісного рівня знань студентів та залучати їх до науково-дослідної роботи. Як показує практика, оцінки, які студенти ставлять за проведені курси, мотивують викладачів краще готуватися до занять, зорієнтувати адміністрацію університету для відкриття нових навчальних дисциплін, більш докладно викладати навчальний матеріал і т. д. На думку Х. Марш та Л. Роше (Marsh, Roche, 1993) стимулююча функція оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів у закладах вищої освіти також чітко прослідковується у навчальному процесі. Стимулююча функція відображає використання результатів діагностування якісного рівня педагогічної діяльності викладачів в університетах США. Якщо педагоги отримали позитивні результати в процесі оцінювання педагогічної діяльності, тоді вони можуть претендувати на продовження контракту, службові підвищення, спеціальні надбавки до заробітної плати та інші заохочення за свій професійний рівень викладання навчальної дисципліни.

За свідченням Гая Стрікленда (Strickland, 1998, p. 67), статистично на кожні 10000 американських педагогів від 5 % до 15 % – це викладачі з низьким рівнем якості знань, які не вміють професійно здійснювати процес навчання і викладати навчальний предмет. Серед них є викладачі із достатнім стажем

роботи, які мають переваги щодо збереження права здійснювати процес навчання і відстоювати його у суді. Єдине, на що може вплинути адміністрація в цій ситуації, то це зменшити доплати до заробітної плати непрофесійним педагогам, надати відпустку у незапланований для викладача час, залучити до виконання доручень, що стосуються культурної мовної роботи тощо (Зварич, 2010, с. 76).

На початку XXI століття результати національного опитування студентів (*NSS – National Student Survey*) як в США, так і у Великобританії сприяли, зокрема, покращенню роботи бібліотек, інформаційних центрів, мережі опитування батьків; тестування керівників ЗВО; використання відео-та аудіозаписів викладання навчальних дисциплін; використання веб-сторінки Інтернету, де розміщують свої відгуки і побажання випускники, батьки, студенти, керівники університетів.

В останні роки у США актуальним стає погляд на інший бік соціологічного анкетування. Ще з 1990-х рр. Дж. Адамс (Adams, 1997) С. Райт та М. Дженкінс-Г'юрнієрі (Wright & Jenkins-Guarnieri, 2012) поставили під сумнів обґрунтованість оцінок студентів навчання (SEF) як методу ефективності / здатності до навчання викладачів. Адамс зазначив коло проблем, які спотворюють результати дослідження: обґрунтованість, надійність, гендерну упередженість тощо.

У 1970-х роках SEF було призначено в першу чергу для формування цілей удосконалення якості викладання. Проте, пізніше система опитування стала основним показником для підсумкової оцінки продуктивності, для прийняття рішення про кар'єрний ріст, і перебування на посаді. Іншими словами, SET перетворився на домінуючий, і в багатьох випадках єдиний показник педагогічної компетентності. Студенти можуть просто піклуватися про свої оцінки, не будучи компетентними і здатними визначити, наскільки «обізнаний» викладач про його / її предметну сферу. Критерії, які студенти використовують за допомогою надійних інструментів, які вони заповнюють, ймовірно не пов'язані з реальними педагогічними якостями викладачів. Більше того, не існує консенсусу між вченими щодо визначення поняття «ефективне навчання» або педагогічна компетентність (Bolton et al, 2007, p. 669). Очікувати від студентів, які не такі обізнані, щоб мати можливість оцінити викладача? Якщо 50% викладачів залишаються нижче середнього рейтингу, а чоловіки-викладачі в середньому менш ефективні за жінок згідно з результатами, то це може призвести до демотивації і деморалізації суб'єкта навчального процесу?

На думку частини американських дослідників, SEF не повинен використовуватися для прийняття кадрових рішень. Якщо хтось дійсно хоче зрозуміти, наскільки добре хтось навчає, необхідно застосувати інший вид соціологічного збору інформації – спостереження (Hornstein, 2017, p. 291). Щоб знати, що відбувається в аудиторії необхідні спостереження, взаємовідвідування, а також ознайомлення з навчальними матеріалами інших колег. Не зайвим за П. Старком і Р. Фрейштатом (Stark & Freishtat, 2014) буде простежити за розподілом балів, а також за

кількістю респондентів і швидкістю відповіді, коментарями студентів.

В європейських країнах система якості освіти є дуалістичною, адаптованою як до загального європейського, так і до національного освітнього простору. У Великобританії з 2004 року щорічно проводиться Національне опитування студентів (National Student Survey – NSS), головною метою якого є надання майбутнім студентам університету інформації про якість освіти у тих або інших британських закладах вищої освіти. На прикладі Іспанії, у наукових дослідженнях представлено поєднання Програми підтримки оцінювання навчальної діяльності професорсько-викладацького складу університету (DOCENTIA), Національного агентства з оцінки якості та Акредитації (Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación ANECA) та «Стандартів й керівних принципів забезпечення якості в Європейському Союзі» (ENQA). Критерії оцінки педагогічної діяльності, які лежать в основі моделі оцінки викладачів наступні:

1. Адекватність.
2. Задоволення.
3. Ефективність.
4. Схильність до інновацій у навчанні.

На іншому кінці світу у Куала-Лумпурі (Малайзія) подібні оцінювання викладачів також проводяться систематично як для підвищення рівня якості освіти, так для іміджу університету і лояльності студентів (Aleamoni, 1999, p. 157). Результати оцінювання як приватних, так і державних університетів оприлюднюються також з метою конкурентної боротьби. Оцінювання має проводитися кожний семестр для всіх курсів, що пропонуються. Викладач може також увійти в систему, щоб побачити власний результат (планування, розвиток, результати) і коментарі студентів.

Загальні процеси демократизації, які розпочалися в Радянському Союзі з 1980-х років, проникли й у поле освіти. У країні робилися спроби вивчення думки студентів про викладачів засобами соціологічних досліджень. Міністерством вищої освіти колишнього СРСР був напрацьований спеціальний документ, який відображав методику проведення такого дослідження (Величко, Вікторов, 2003, с. 382). Втім, широкого розповсюдження схожі дослідження не набули. В кращому випадку це були поодинокі спроби дізнатися думку студентів силами професійних соціологів чи психологів. Недостатньою виявилася запропонована методика, у якій зазначалися тільки загальні принципи проведення дослідження.

В радянських університетах перше анкетування «Думка студента про викладача» проводилося системно з 1981 р. соціологічною лабораторією, де оцінювалося 19 якостей педагогів. Анкета, розроблена в основному силами старшокурсників, випускників факультету, співробітників лабораторії спочатку була сприйнята більшістю викладачів кафедр, на базі якої діяла лабораторія, насторожено. Скептики висловлювали небезпеку, що студенти будуть використовувати свої оцінки в якості обміну з вимогливими викладачами. Були також сумні-

ви в здатності студентів об'єктивно оцінювати викладачів, зважаючи на очевидний більш низький рівень їх професійної компетентності в порівнянні з оцінюваними.

Коли механізм був запущений, у соціологічній лабораторії викладач, зацікавлений у проведенні опитування, мав право не тільки на консультацію, але впливав на формування питань анкети: виводив нові питання або виключав не цікаві йому. Результати оцінювання повідомлялися тільки йому. Ні адміністрація, ні керівники факультету цієї інформації не отримували. До персональних даних, крім самого викладача, були допущені тільки члени соціологічної лабораторії (Андрущак, 2007, с. 109).

В подальшому методика зазнала змін в залежності від задач і розуміння того, яка інформація є найбільш адекватною і центральною для вдосконалення навчального процесу. В 1987 року анкета змінила форму, стала називатися «Викладач очима студентів». Як видно з неї – оцінювалися виключно деякі моральні якості. Анкета стала більш орієнтованою на оцінку професійних характеристик викладачів та проводилася в якості цілей вивчення громадської думки студентів з використанням назви «демократія відносин в університеті, удосконалення роботи викладачів, покращення кадрового складу працівників факультетів».

Анкетування, описане вище, проіснувало близько 5 років, а потім було забуто на деякий час. Вже з 2001 р. вища російська школа знову повернулася до соціологічного опитування. З 2005 р. наявність внутрішньовузівської системи менеджменту якості (СМЯ) стало обов'язковим при оцінці діяльності вузу. З 2005 до 2011 року у Росії процедура анкетування студентами стала обов'язковою для переобрання викладача за конкурсом і продовження дії його контракту. За анкетування на факультеті відповідали декани, які отримували дану інформацію і могли її використовувати при вирішенні проблем, що виникають в організації навчально-методичної діяльності. Наразі отримання оцінок стало знову добровільною справою викладача (2007, с. 29).

З поч. 2000-х у Російській Федерації інформація потрапляє до соціологічної лабораторії один раз у семестр. Студентам анонімно пропонується оцінити якість викладання кожної навчальної дисципліни викладачем за п'ятибальною шкалою. Анкетування відбувається за такими напрямками: науковість, систематичність і доступність викладання навчальної дисципліни; вміння педагога триматися в аудиторії; контакт зі студентами; можливість позааудиторного спілкування викладача з майбутніми спеціалістами.

Крім зазначених типових критеріїв, у Росії визначають додаткові маркери якості освіти. Серед них акцент підкреслено на цікавій подачі лекції; зрозумілості оголошень викладача на лекції і практичних заняттях; міри наочності (плакатів, макетів, моделей, слайдів, відеороликів та ін.) для розуміння навчального матеріалу. Компетентний викладач цікавиться думкою студента про отриману екзаменаційну оцінку (заслужену, занижену, завищену), про його прагнення до високої оцінки (потрібна, оцінка неважлива, непотрібна); процес

виконання навчальних завдань. На першому етапі дослідження студенти заповнюють таблицю якості, яку повинен мати «ідеальний» викладач. На другому етапі студенти відзначають якість, якою володіють їх реальні викладачі.

Адміністрація закладу вищої освіти зацікавлена в анкетуванні студентів «Викладач очима студентів», щоб підняти престиж вищої школи і покращити якість викладання навчальних дисциплін. Проте деякі педагоги вважають, що анкетування якості педагогічної діяльності викладачів занижує реальні результати їхніх досягнень і принижує гідність викладача. Одну з ключових компетентностей як «педагогічні здібності» студенти першого і п'ятого курсу зазвичай інтерпретують по-різному. Причиною такого розходження, можливо, є виняткове вивчення на першому курсі загальноосвітніх дисциплін. При цьому не варто виключити той факт, що першокурсники порівнюють університетських викладачів з шкільними вчителями. Випускний курс ілюструє велику обізнаність і диференційованість критеріїв оцінки викладача, а також значну критичність щодо реальних викладачів.

Результати опитування студентів показали, що, перші позиції займають педагогічні здібності: «зрозуміло оголошує», «враховує здатності і можливості студента», «учить студента розмірковувати самостійно». Велику потребу студенти мають у сфері активних форм навчання: тренінги, ділові ігри та ін. На другому місці цінностей знань викладача знаходиться уміння в різних сферах, професіоналізм у своїй сфері і можливість реалізації у практичному вимірі. На третьому місці, студенти поставили ораторські здібності: «чітка дикція», «грамотність». І на четвертому місці, найменш важливе, за оцінкою студентів, зовнішні критерії: «модний одяг», «різноманітність типів і фасонів». Протириччя висловлювань студентами змушує ще раз підкреслити, що за всієї кількості емпіричного матеріалу вони – лише складова частина багатосторонньої оцінки діяльності викладачів (Копылов и др., 2016, с. 105).

Вперше подібне анкетування в Україні прово-

дилося в 90-х роках минулого століття за анкетами, розробленими Міністерством освіти та науки України. Студентам пропонувалося оцінити перелічені професійні і особисті якості викладача вищої школи по 9-бальній системі. Термін фіксації відповідей – через півроку після завершення того чи іншого курсу. Причому одночасно студент будь-якого курсу оцінював декількох викладачів, фіксуючи свої оцінки в анонімній анкеті. Піонером у даній сфері постала харківська соціологічна школа, яку свого часу заснувала професор Е. Якуба (Швец, Турба, 2011, с. 239).

Оцінювання якості діяльності викладачів у ЗВО спонукають до розробки методологічних основ, до підготовки висококваліфікованих фахівців з урахуванням потреб ринку праці і вимог ринкової економіки та забезпечення якості вищої освіти. Конкуренція між закладами вищої освіти змушує адміністрацію університету звертати значну увагу на якість вищої освіти.

Висновок. Якість вищої освіти – комплексна характеристика, яка відображає діапазон і рівень освітніх послуг, що надаються системою освіти відповідно до інтересів особи, суспільства і держави. Якісна освітня діяльність закладу вищої освіти повинна давати можливість кожному індивіду залежно від його інтересів і можливостей здобувати повноцінну, безперервну освіту відповідного рівня в усіх її формах.

Перспективи подальших досліджень. Наукове вивчення опитування «Викладач очима студента», як застосування будь-якого психодіагностичного методу, вимагає накопичення нормативних даних, які дозволять здійснювати порівняльну оцінку викладачів. Тому дослідження питання анкетування як діяльнісної практики дає можливість отримати необхідну інформацію для вдосконалення діяльності викладачів і навчального процесу в цілому. Соціологічний метод відображає істотний показник якості – задоволеність споживача, а посилення орієнтації на споживача – один з ключових моментів підготовки майбутнього фахівця сучасного суспільства.

Література

- Андрушак Г. Система оценивания преподавателей студентами: управленческие инновации в российских ВУЗах. *Вопросы экономики*. 2007. № 6. С. 106–115.
- Величко О., Вікторов В. Самооцінювання у ВНЗ як дієва складова менеджменту якості освіти. *Вісник УАДУ*. 2003. № 2. С. 379–388.
- Жабенко О. Роль студентів в оцінюванні професіоналізму науково-педагогічних працівників університетів. *Особистість студента та соціокультурне середовище університету в суспільному контексті. Збірник наукових праць III Всеукраїнської науково-практичної конференції. 23 травня 2019 р., м. Київ*. Київ: ІВО НАПНУ, 2019. С. 25–29.
- Запесоцкий А. С., Санкин Л. А., Викторенкова С. В. Преподаватель глазами студента: об изучении мнений студентов о качестве педагогической деятельности преподавателя. *Высшее образование сегодня*. 2007. № 9. С. 28–32.
- Зварич І. Функції оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів у вищих навчальних закладах США. *Молодь і ринок*. 2010. № 10 (69). С. 72–78.
- Копылов В. А., Колотова Л. В., Лобанова Л. А. Преподаватель глазами студента (сравнительный анализ мнений студентов о качестве педагогической деятельности преподавателя). *Гуманітарний часопис*. 2016. № 1. С. 103–112.
- Швец Д. Є., Турба О. О. Соціологічне опитування як механізм моніторингу задоволеності студентів станом навчально-виховного процесу. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2011. № 47. С. 237–243.
- Adams J. V. Student evaluations: The ratings game. *Inquiry*. 1997. № 1. P. 10–16.
- Aleamoni L. M. Student rating myths versus research facts from 1924 to 1998. *Journal of Personnel Evaluation in Education*. 1999. № 13. P. 153–166.

- Bolton, M. A. Spooren, P., Mortelmans, D., & Denekens, J. Student evaluations of teaching quality in higher education: Development of an instrument based on 10 Likert scales. *Assessment & Evaluation in Higher Education*. 2007. № 32 (6). P. 667–679.
- Hornstein H. A. Student evaluations of teaching are an inadequate assessment tool for evaluating faculty performance. *Cogent Education*. 2017. № 4. P. 289–294. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/2331186X.2017.1304016>.
- Koshmanova T. S., Hapon N. P., & Carter C. C. Extreme social situations in the narratives of Ukrainian teacher candidates. *Teaching and Teacher Education*. 2007. № 23 (4). P. 215–225.
- Marsh H.W., Roche L. The Use of Students' Evaluation and an Individually Structured Intervention to Enhance University Teaching Effectiveness. *American Educational Research Journal*. 1993. Vol. 30. № 1. P. 217–251.
- McKnight O., Paugh R., & Manzo M. A. New Paradigm in Student Course Evaluation: From Instructor Satisfaction to Course Content. *Marketing Management Association Proceedings*. 2005. P. 116–122.
- Stark P. B., & Freishtat R. An evaluation of course evaluations. *Science Open Research*. 2014. DOI: 10.14293/S2199-1006.1.
- Strickland G. «Bad Teachers» Pocket Books. New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo, 1998. 178 p.
- Wright S. L., & Jenkins-Guarnieri M. A. Student evaluations of teaching: Combining the meta-analyses and demonstrating further evidence for effective use. *Assessment & Evaluation in Higher Education*. 2012. № 37. P. 683–699. DOI: 10.1080/02602938.2011.563279.

References

- Andrushchak, H. (2007). Systema otsenivania prepodavatelei studentamy: upravlencheskye innovatsyi v rossiiskykh VUZakh [Student Assessment System for Students: Management Innovations in Russian Universities]. *Voprosy ekonomyky*, 6, 106–115 (rus).
- Velychko, O., & Viktorov, V. (2003). Samoosiniuvannia u VNZ yak diieva skladova menedzhmentu yakosti osvity [Self-esteem in universities as an effective component of quality management education]. *Visnyk UADU*, 2, 379–388 (ukr).
- Zhabenko, O. (2019). Rol studentiv v otsiniuvanni profesionalizmu naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv universytetiv [The role of students in evaluating the professionalism of university teaching staff]. *Osobystist studenta ta sotsiokulturne seredovyshche universytetu v suspilnomu konteksti*. Kyiv, Ukraine: IVONAPN, 25–29 (ukr).
- Zapesotskyi, A. S., & Sankin, L. A., & Vyktochenkova S. V. (2007). Prepodavatel hlazamy studenta: ob yzuchenyy mneniy studentov o kachestve pedahohicheskoi deiatelnosti prepodavatelya [The teacher through the eyes of a student: on the study of students' opinions on the quality of the teacher's pedagogical activity]. *Vysshhee obrazovanyie segodnia*, 9, 28–32 (rus).
- Zvarych, I. (2010). Funktsii otsiniuvannia yakosti pedahohichnoi diialnosti vykladachiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh USA [Teacher Quality Assessment Functions of Teachers in US Institutions of Higher Education]. *Molod i rynek*, 10 (69), 72–78 (ukr).
- Kopylov, V. A., & Kolotova, L. V., & Lobanova, L. A. (2016). Prepodavatel hlazamy studenta (sravnitelnyian aliz mneniy studentov o kachestve pedahohicheskoi deiatelnosti prepodavatelya) [The teacher through the eyes of the student (comparative analysis of students' opinions about the quality of teacher's pedagogical activity)]. *Humanitarnyi chasopys*, 1, 103–112 (rus).
- Shvets, D. Ie., & Turba, O. O. (2011). Sotsiologichne opytuvannia yak mekhaniz mmonitorynhu zadovolnosti studentiv stanom navchalno-vykhovnoho protsesu [Sociological survey as a mechanism for monitoring student satisfaction with the state of the educational process]. *Humanitarnyi visnyk ZDIA*, 47, 237–243 (ukr).
- Adams, J. V. (1997). Student evaluations: The ratings game. *Inquiry*, 1, 10–16 (eng).
- Aleamoni, L. M. (1999). Student rating myths versus research facts from 1924 to 1998. *Journal of Personnel Evaluation in Education*, 13, 153–166 (eng).
- Bolton, M. A. Spooren, P., Mortelmans, D., & Denekens, J. (2007). Student evaluations of teaching quality in higher education: Development of an instrument based on 10 Likert scales. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 32 (6), 667–679 (eng).
- Hornstein, H. A. (2017). Student evaluations of teaching are an inadequate assessment tool for evaluating faculty performance. *Cogent Education*, 4, 289–294. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/2331186X.2017.1304016> (eng).
- Koshmanova, T. S., Hapon, N. P., & Carter, C. C. (2007). Extreme social situations in the narratives of Ukrainian teacher candidates. *Teaching and Teacher Education*, 23 (4), 215–225 (eng).
- Marsh, H. W., Roche, L. (1993). The Use of Students' Evaluation and an Individually Structured Intervention to Enhance University Teaching Effectiveness. *American Educational Research Journal*, 30 (1), 217–251 (eng).
- McKnight, O., Paugh, R., & Manzo, M. A. (2005). New Paradigm in Student Course Evaluation: From Instructor Satisfaction to Course Content. *Marketing Management Association Proceedings*, 116–122 (eng).
- Stark, P. B., & Freishtat, R. (2014). An evaluation of course evaluations. *Science Open Research*. DOI: 10.14293/S2199-1006.1 (eng).
- Strickland, G. (1998). «Bad Teachers» Pocket Books. New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo (eng).
- Wright, S. L., & Jenkins-Guarnieri, M. A. (2012). Student evaluations of teaching: Combining the meta-analyses and demonstrating further evidence for effective use. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 37, 683–699. DOI: 10.1080/02602938.2011.563279 (eng).

ИСТОРИЧЕСКИЙ ОПЫТ МОНИТОРИНГА КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ПРИМЕРЕ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА «ПРЕПОДАВАТЕЛЬ ГЛАЗАМИ СТУДЕНТОВ»

Куприй Татьяна,
кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры философии,
Киевский университет имени Бориса Гринченко,
ул. Бульварно-Кудрявская, 18/2, 04053 Киев, Украина, t.kuprii@kubg.edu.ua

Шудло Светлана,
доктор социологических наук, профессор,
заведующая кафедрой правоведения, социологии и политологии,
Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко,
ул. Ивана Франко, 24, 82100 Дрогобыч, Украина, svitlana.shchudlo@gmail.com

В статье освещены вопросы исторической преемственности проведения социологических опросов по оценке студентами личностных и профессиональных качеств преподавателей в контексте педагогического, социологического, управленческого измерений и кросскультурных эмпирических исследований. Акцентировано внимание с привлечением результатов исследования «Преподаватель глазами студентов» на проблеме характерных особенностей исследования определенных стран в определенных исторических эпохах. Продемонстрировано процесс трансформации форм опроса для выяснения сути идеального преподавателя. В организационном плане выводы исследования будут полезны для педагогов и административного корпуса, которые будут побуждать преподавателя к самосовершенствованию.

Ключевые слова: анкетирование; качество образования; опросы; преподаватели; студенчество.

HISTORICAL EXPERIENCE OF HIGHER EDUCATION QUALITY MONITORING ON THE CASE OF SOCIOLOGICAL SURVEY «TEACHER'S EYE STUDENTS»

Kuprii Tetiana,
PhD (History), Associate Professor,
Associate Professor of Department of Philosophy, Borys Grinchenko Kyiv University,
18/2 Boulvarno-Kudryavskaya Str., 04053 Kyiv, Ukraine, t.kuprii@kubg.edu.ua

Shchudlo Svitlana,
Doctor of Science (Sociology), Professor,
Head of the Department of Law, Sociology and Political Science,
Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University,
24 Ivana Franko Str., 82100 Drohobych, Ukraine, svitlana.shchudlo@gmail.com

The article deals with the issues of the historical formation of the process of monitoring the conduct of sociological surveys regarding the assessment of personal and professional qualities of teachers by students in the context of pedagogical, sociological, managerial dimensions and cross-cultural empirical studies. To improve the competitiveness of higher education institutions in the educational market, both the university administration and the teachers have developed a methodological complex for evaluating the quality of the educational process. The attention is focused on the implementation of monitoring results with the involvement of the results of the study «Teacher through the eyes of students» on the problem of characteristic features of the study of countries in certain historical eras. The process of transforming survey forms to clarify the essence of the ideal teacher is demonstrated.

Teaching quality is a complex characteristic that reflects the range and level of educational services provided by a teacher in accordance with the interests of the socio-educational paradigm, the student, the administration of the university and allow comparative assessment of teachers. The experience of other countries in this field will allow domestic methodologists-experts to build the most optimal format of sociological monitoring of consumer satisfaction with the quality of higher education.

From the organizational point of view, the findings of the study will be useful for educators and the administrative corps, which will encourage the teacher to improve himself. The systematic and systematic implementation of the international surveys in conducting sociological monitoring, the students' taking of the organization of the educational process will allow to trace the dynamics of positive or negative tendencies, to minimize the errors of the study, to offer real measures to optimize certain aspects of educational activity.

Key words: quality of education; questionnaires; students; surveys; teachers.

Стаття надійшла до редакції 03.11.2019
Прийнято до друку 28.11.2019